

S
792-1190

Lem

Obligatāis eksemplārs

LPSR
DAILES

VALSTS
TEATRIS

UGUNS
UN
NAKTS

1947

Pāri upei mēness meta

Tiltu zelta stariem:

Pārnākt sapņu gariem

Miglai līdz no tumšiem mežiem —

Miglas lēni plūst; tik silta maija nakts, tik maigi mirdz mēness ūdenī! — un tur jau viņi nāk atkal — mani maija nakts sapņi! —

Cik sen liekas pagājis tas klusais gaidu un ilgu laiks, tas maijs! Gandrīz vairs nepazīstu tās mīlās ainas no viņām dienām; tāds jonis kā vētrains jūra visā tiešamības spilgtumā iegūzās man dvēselē, tik dedzinoši liesmoja saule, ka dvēselē gandrīz vairs neatstāja telpas citām ainām.

Bet līdz ar kluso mēnesi un citu gaidu un ilgu pilnu laiku jūs atkal nākat: garš ēnu gājiens kā bēres, zārks pēc zārka nebeidzamā rindā, — bet nē, tās nav bēres: atkal kā senā dziesmā tie zārki atveras, un atkal kāpj laukā vīri, milzeņi-varoņi ar bruņām un šķēpiem, iznāk staltas sievas, seko pulki pulkiem... Tuvu ir gājiens, un mēnesnīcā es redzu, kā pamazām savelkas izplūstošie tēli un pieņem veidu; jau es varu saredzēt katru seju: kā vaibsti izceļas, pamostas gars, lai dzīvotu atkal savu neizsmelto dzīvi un cīnītu tālāk neizkaroto cīņu.

Tas tu esi, Lāčplēsi! Es tevi pazīstu no augsti paceltās galvas un mirdzuma, ko apsedz vaigs, kā pelni apsedz ogļu gailēs; tas ir Lielvārda dēls, lielais virsaitis!

Viņam līdzās viņa biedri-kareivji, viņa draugs, virsaitis Koknesis, viņa dzejnieks un tautas kareivis Pumpurs.

Tur abi vecīši virsaiši Aizkrauklis un Lielvārds, tur vecais, gudrais Burtnieks.

Zili-sudrabainā gaismā, kā pēc lietus vasaras laikā, nāk Laimdota; aiz viņas biedrenes un kalpones.

Savrup, lepmu kareivju bara priekšā, sarkani-zeltainā spožumā iet pati valdošā Spīdola ar spīdošām acīm.

Notālēm iet ar ņirdzīgi saviebtu seju virsaitis Kangars, aiz viņa tumšs bars. Bet tos visus un raganu meitas un veco raganu un velnus savā priekšā baidīdams, nāk Melnais bruņinieks. Sānis gājienam, plašās baltās segās tinies, iet lēni Laikavecis ar savām trim Baltām meitām, kā vērodams un apcerēdams un svešs savā vidū.

Straujums un niknums kareivju vaigos. Ieroči skan tepat manā priekšā, — bet skaņas liekas nākam no kapa tāluma. Iet pulki spēji

steigšus traukdamies, bet aizvien viņi tepat manu acu priekšā, es kustību redzu, bet viņi netiek uz priekšu; iet spēcīgiem soļiem, bet kājas neskar zemi, un spēcīgie soļi slīd kā dūmi vējā. Kā viņi visi tik stīvi skatās, kā spiežas uz priekšu no neturama spēka! Vienīgi Lāčplēsim es redzu tagad acis zvērojam no iekšēja uguns, un tas liekas visus līdzī velkam; tikai Spīdola iet brīvi, bez spaida un sapnaini.

Ej, Lāčplēsi, ej atkal cīņā! par maz tu uzvarēji, uzvarētājs! uzvari atkal un galīgi, dari savu lielo darbu, iztīri zemi no mošķiem!

Vai tu dzirdi tālās balsis? Tie zemes gari, viņu vaidi jau skan tik tuvu, ka mēs viņus sadzirdam; klau klaudzieni, kas nav vairs vaiāi!

Tie visvairāk apspiestie ir vistuvāk uzvarai!

Dzirdi! viņi Dāugavas klēpja dziļumos sargājuši tavu brīvības atslēgu, viņi to spodrinājuši ar savu asaru sūrumu un savu asiņu sālumu, kas tecējušas Daugavā. Jau spīd atkal tava atslēga, — mēs viņu cilājam, bet vēl mūsu rokas ir par vājām, ej un ņem viņu un atslēdz mums gaismas pili!

Lāčplēsis iet bez vārda, tik viņa acis zvēro.

Atskan balss kā iz ārpasaules, tas ir Laikavecis:

«Netraucē Lāčplēsi nāves gaitā! Viņa cīņa lielāka, nekā cilvēki redzējuši, viņš iet sevi piepildīties. Ko jūs izjutāt nesakamās briesmās, ir rīta pirmais svīdums, lielā cīņas diena vēl priekšā; modrējaties, lai nerod jūs gulošus, kad nāks laiks, un Lāčplēsis vedīs jūs galējā kaujā. Iekš jums ir tā atslēga un tā pils. Bet kad arī pils būs atslēgta, vēl nebūs beigta Lāčplēša gaita un sāksies skaistā cīņa bez asinīm Spīdolas valstībā.»

Kad noskanēja vārdi iz ārpasaules un man nodrebēja miesas, es ieraudzīju Lāčplēša uguns acis man pamājam ar smagiem plakstieniem un Spīdolas lūpas likās man smaidam. Es gribēju uzlēkt, gribēju runāt, saukt, ka mēs iesim, iesim, — bet miglas sajaucās, Laikavecis stāvēja paceltām rokām, baltās segas plati izplētis, gaisma sāka šaubīties; svešādas balsis tuvojās —: gari gāja dzīvot atkal savu dzīvi —

Pusnakts laikā vēli —

Modrās ausīs žēli

Noskan mūža cīņas atbalss...

Kur es esmu? — Tā jau ir atkal mana dārgā dzimtene! Es dzirdu dziedam nebēdīgas dziesmas... vāci ir sākuši nākt, bet vēl latvji ir brīvi... Tur ceļas senā, brīvā latviešu pils

J. RAINIS

«Ugunī un naktī» ar lielu spēku izpaužas laikmeta progresīvie centieni, latviešu tautas brīvības ilgas, patstāvīgas nacionālas kultūras nobriedums. Varavīksnas krāsās atmirdz Raiņa ģenijs. Ar pravieša garu dzejnieks nojautis revolūcijas tuvošanos, Piektā gada zobens blāzmo viņa rokās. Gadsimteņu mijās Latvijā bija izaudzis stiprs rūpniecības proletariats, asi bija sacirtušās pretešķības uz laukiem, strādnieks, kalps, bezzemnieks prasīja tiesības, taisnību, maizi, zemi. Sirmais Laika vecis Videvuts vēlē: «Lai visi vienādā pilnībā staigā, Lai visiem darbs, lai visiem dusa, Lai katram vaļa pēc saules sniegties, Lai dīgli dvēslē un galvā nav jāapspiež, Lai visi var zelt, tad tauta augs, Kā puķu dārzs, tālu smaržojot, plauks». Šīs socialās taisnības ilgas lugā nepiepildās. Kā retrospektīvā burvju spogulī ieraugām tautas pagātni: tur saslejas dzelzī kalto vācu iebrucēju šķēpi, ņirdz nodevēji, kas «Romai pārdeva Rīgu», ieplūst ausīs mūsu slavenās pil-sētas cēlāju vaimanas vācu kungu jūgā, kā vēja šalkas dūc laužu

atbalsis: «Vai, vai, mūsu mīļie!» Sāpju pilna skan Laimdotas balss: «Šīs rokas bij brīvas, nu važā kaltas, Asinīs drēbes, un bij tik baltas». Un līdzi, cauri šim tālajām ainām, kas vēstī feodālā laikmeta un vācu muižnieku virskundzības sākumu Latvijā, dzirdam cīņas balss, kas pilnas neiznīcināmu cerību: neviens «nespēj kavēt, kam jānāk, nākt, Aiz mums stāv citi». Domādami «cietējus še un visur, Kas panes spaidus un varmācību», domājam par darba ļaužu vienību visā pasaulē. Dzīvodami un ciezdami kopā ar lugas masām, apzināmies, ka «nāks laiks — un vergi kļūs varoņi». Laimdotas-Latvijas balss sola brīvību apspiestiem, sodu varmākām: «Jums cerēt, tiem drebēt i iztālim». Pati luga sacerēta 1903. un 1904. gadā, bet 1907. gadā rakstītās ievada rindās, kas radušās pēc Piektā gada liesmām un nežēlīgās reakcijas nakts, no jauna jūtam lielā latviešu dzejnieka kaizlo un cēlo cīņas garu. «Ej, Lāčplēsi, ej atkal cīņā! par maz tu uzvarēji, uzvarētājs! uzvari atkal un galīgi, dari savu lielo darbu, iztīri zemi no mošķiem! Vai tu dzirdi tālās balss? Tie zemes gari, viņu vaidi jau skan tik tuvu, ka mēs viņus sadzirdam; klau klau dzieni, kas nav vairs vaidi! Tie visvairāk apspiestie ir vistuvāk uzdrai!»

Socialās līnijas cieši savijušās ar nacionalām, darba tautas brīvība ar Latvijas atdzimšanu, un pati Latvija dzejnieka sapņos iztēlojas kā darba un brīvības valsts. Cīņa pret muižniekiem bija arī cīņa pret svešajiem vācu iebrucējiem. Tā «Uguni un nakti» vareni dun zvani, kas sauca tautu karā par taisnību un patstāvību.

Karotāju priekšgalā iet Lāčplēsis, ko mēs kopā ar dzejnieku pazīstam «no augsti paceltās galvas un mirdzuma», Lāčplēsis, kas kļuvis par mūsu tautas varoni, tautas spēka un augstāko vēsturisko uzdevumu izteicēju un piepildītāju. Raiņa varonis izaudzis no Andreja Pumpura poēmas, kurai savukārt saknes meklējamas gan latvju folklorā, gan citās malās, dažādu tautu un laiku teikās, bet viela sakausēta Latvijas cīņu un atdzimšanas ugunīs. Pumpura dziļās domas, kas daudzkārt ietvertas neveiklā valodā, ar lielu konsekvenci un spožumu Rainis attīstījis tālāk, padziļinājis un paplašinājis, iezīmējot ar savu darbu jaunu posmu latviešu valodas, rakstniecības un kultūras vēsturē. Nedomāt par sevi, par savu laimi un likteni vispār, bet dzīvot un kalpot tautai — tāds ir Lāčplēša dzīves cēlais saturs, un kā dižens paraugs viņš atkal un atkal nostājas tautas priekšpulkos.

Samīts un pazemots mirst nodevējs Kangars, un nicināšana un riebums pavada viņa vārdu cauri gadsimteņiem. Katru, kas pārdoš savu tautu, kopš Pumpura un Raiņa latvieši sauc par Kangaru. Tas ir kauna zīmogs un atgādina, kāds liktenis sagaida tautas nodevējus.

Spīdolas vārdā staro gaismā, vizuļodama un sajaukdamās ar tumšām ēnām, iemiesodama mūžīgo tiekšanos uz daļu, labu, sludinādama mūžīgas maiņas. Raiņa dialektiskais prāts rāda šai dzejiskajā tēlā nemītīgas sadursmes, pretrunas un antitezes, un tās galu galā visas kalpo vienai idejai, dzīves attīstības likumam, kas neļauj iesnausties, apsikt, sastingt. Kā demoniskā, ļaunā Spīdola mainās ar laiku un notikumiem, kļūdama cīnītāja Lāčplēša biedre, tā asās sadursmēs jāaug uz gaismu Latvijai.

Lāčplēsis, Laimdota, Spīdola, Koknesis, Aizkrauklis un Lielvārdis, Melnais bruņinieks un Kangars, dzejnieka pamodināti, uzsākuši nemirstīgu dzīvi, soļodami uz priekšu, cīnīdamies un mainīdamies kopā ar latviešu tautu. Ar saspiertu uzmanību no jauna raugāmies viņu sejās. Visiem mums tūliņ nāk prātā Lielais Tēvijas karš, kad vācu fašisti draudēja latviešiem ar verdzību un iznīcību, kad, nāves cirvjiem dunot, šķīda asiņainās latvju ozolu un liepu skaidas. No

kapenēm, kas ieslēdza Rīgu, cauri smiltīm žēlabaini skanēja upuru balsis: «Vai, vai, mūsu mīļie!» Izlīda no alām Kangari, pilns līdz malām bija ciešanu mērs. Bet iedrošinot skanēja Dzimtenes balss: «Jums cerēt». Un ar dziļu aizgrābtību latvieši šai baigajā laikā atcerējās Spīdolas vārdus par Lāčplēsi: «Es redzu: pie tava vārda saistīsies Latvju sajūsmība caur gadusimtiem». Par varoņiem: «Tāļš uz nākotni būs viņiem skats, Tie augdami nelūzīs, nebūs vieni, Tie spēku nemitoši iz tautas smels, Tos vienas zemes robežas neieslēgs šauri». Par laikmetu: «Ne zeme pret zemi tad karos, Bet visas kopā pret tumsu». Par gaismas uzvaru: «Tad aklais melnais uzveikts kļūs!» Laiks, kura rītablāzma staroja Raiņa acīs, pienāca tad, kad cīņā pret Melnā aklā tumsas valstību, pret fašistisko Vāciju devās lielā krievu tauta, ko par latviešu glābēju un atbrīvotāju bija saucis jau Pumpurs. Ap lielo nāciju pulcējās desmitiem padomju tautu, ar viņu kopā gāja latviešu strēlnieki, un neredzams, bet sajūtams allaž tur bija Lāčplēsis ar pacelto galvu un mirdzumu acīs. Rainis cīnījās kopā ar tautu par brīvību. Un tagad pienācis laiks, ko novēlēja izcīnīt sirmais burtnieks «Ugunī un naktī».

Luga bija radusies nevisai parastā gaitā, sākumā iecerēta kā operas librets. Dzejnieks pats stāsta, ka tur ieplūduši, izveidoti citu darbu fragmenti, un tomēr tā nav raiba mozaika, bet brīnišķīga dramatiska poema, kas ar dzejas, gleznu, tēlu un domu burvību pamodina un savilņo latvieša visdziļākās, svētākās jūtas. Tās sagrābj mūs ar pirmām prologa rindām: «Pāri upei mēness meta Tiltu zelta stariem». Astoņu un sešu zilbju trochaji ar atskaņām vārsmas vidū vēlāk mainās ar visdažādāko veidu pantiem, kas liecina par «Tālo noskaņu» un «Uguns un nakts» dzejnieka meistarību un neizsmelamo izdomas bagātību. Pa sapņaino zelta staru mēs ieejam savas tautas likteņos, realās cīņās un ieaugam lielās viscilvēces idejās.

Dailes teatrim ar Raiņa lugu ciešas saites. To izrādīja pirmo reizi Dailes teatra priekštecis Jaunais Rīgas teatris 1911. gada sākumā tai pašā mājā, kur tagad sekojam Lāčplēša gaitām. Lai pieminam, ka tā ir māja ar revolucionāru pagātņi, 1905. gadā tur bija viens no notikumu centriem. Pelnīti pati iela pēc cara dinastijas ciltsvārda tagad saucas par godu Lāčplēsim, kura vārdu gribēja, bet nespēja iznīdēt kāškrustnieki okupācijas laikā. «Uguns un nakts» inscenēšana prasīja lielus līdzekļus, kādu Jaunam teatrim nebija, un tos saziņoja pati

tauta, aizdodama teatrim naudu. Izrāde radīja lielu sajūsmu un luga vienā sezonā parādījās uz skatuves 44 reizes, ko tolaik latviešu skatuve nebija piedzīvojusi. «Uguns un nakts» idejas saskanēja ar tautas brīvības centieniem un katru Raiņa vārdu skatītāji pārdzīvoja dziļi jo dziļi. Katra latvieša dvēselē ieskanēja prologa rindas: «Mēness staru tilti Ved uz jaunu cilti, Kas to cīņu vedīs galā».

Dailes teātris «Uguni un nakti» izrādīja pašā pirmā sezonā — 1921. gadā, un Lāčplēsi tēloja Eduards Smiļģis. Dailes teātris meklēja jaunus ceļus skatuves mākslā, centās Raiņa lugu parādīt jaunā uztvērē, saglabājot dzejnieka idejas, un skatītāju atsaucība arī šoreiz bija visai dzīva, lugu rādīja vairākas sezonas.

Slavenā luga parādās uz Dailes teātra skatuves jaunā inscenējumā. Pati teātra telpa vairs nav tāda, kāda tā bija priekš trīsdesmit pieciem un divdesmit pieciem gadiem, kad Lāčplēsis šai namā tika redzēts pirmo un otro reizi. Bet revolucionārās tradīcijas, nemītīgu mākslas meklējumu temperaments un nemirstīgais Raiņa gars saskaras ar skatītājiem jaunajā «Uguns un nakts» izrādē, kas ir arī Dailes teātra un viņa ievērojamā radītāja, lielā skatuves mākslinieka Eduarda

Smilģa jubilejas izrāde. Sena dziesma jaunās skaņās, — teicis Rainis pats par savu lugu. Šis īsais apzīmējums izsaka arī «Uguns un nakts» padomju inscenējuma dziļāko būtību. Stipras saites mūs vieno ar tautas pagātni, bet viss mūsu dzīvē kļuvis jauns, un padomju ļaudis piepilda dzīvē nodomus, kas dzejniekam tēlojās tikai sapņos, bet kam viņš ticēja ar idejiska cilvēka spēku un pravietisku gaišredzību. Padomju ļaudis radījuši taisnības valsti, nākotnes saule spīd viņu sejās. Uz nākotni, atcerēdamies pagātni, mēs dodamies kopā ar Raini un viņa varoņiem.

J. SUDRABKALNS

Sogad Dailes teatris savā darbības gājumā iezīmē 25 gadu posmu. Šim notikumam teatris inscenē Raiņa lugu «Uguns un nakts».

«Uguns un nakts» ir pats lielākais latviešu skatuves darbs. Par šo darbu runāts un rakstīts vairāk nekā par jebkuru citu. Šis Raiņa dramatiskās dzejas augstākais vilnis arvien ir spoži mirdzējis un ļoti augstu vērtēts, un tikai buržuaziskās Latvijas reakcionārie «kritiķi» centās to noniecināt, dēvēdami par «neskaidru fantazijas veidojumu, kas drīz ieslīgs aizmirstībā». Tamlīdzīgi minējumi ir dziļi maldīgi un kļūdaini. «Uguns un nakts» ir ievērojams literārs darbs, ideju un fantazijas pārbagāts, dziļu domu un varenu tēlu nesējs, kas inscenētajam dod arī krāšņu skatuvisku vielu. Un tomēr šis brīnišķīgais darbs uz latviešu skatuves inscenēts tikai divas reizes. Latviešu teatris ir meklējuši lugas tuvu un tālu, bet šim lielajam darbam arvien pagājuši garām. Tas arī viegli saprotams, jo revolucionārās idejas, ko pauž Rainis šajā darbā, bija kā dūriens acīs latviešu vācisko nacionalistu kliķei, kas valdīja buržuaziskajā Latvijā.

Pirmais «Uguns un nakts» inscenējums Jaunajā teatrī bija liels pagrieziens mūsu teatra mākslā. Kaut gan toreiz bija nabadzīga un šaura skatuvi, trūka līdzekļu, un tie sastādījās lielāko tiesu no sabiedrības ziedojumiem, aktieri bija jauni, un viss inscenējums tādos apstākļos varēja būt visprimitīvākais, tomēr šī izrāde visā tautā radīja ārkārtīgu saviļņojumu. Jo tas notika pēc 1905. gada, kad melnā reakcija katru brīvāku domu bija padzinusi pagrīdē. Rainis atradās tālu no dzimtenes — Kastanjolā, trimdā. Ap viņa vārdu saistījās tautas brīvības ilgas. Dzejnieks nedrīkstēja savas idejas konkrētos tēlos izteikt, tādēļ viņš radīja fantastisku simbolu dramatu. Rīgas Jaunais teatris radīja šos simbolus, tauta uzminēja, saprata tos un

kvēli atsaucās šim darbam, «Uguns un nakts» sauca augšā pagrīdi. Lāčplēša cīņai ar mošķiem, viņa saucieniem: «Ho, ho! Vai jums lielāka velna nava!» — tauta uzgavilēja, jo ar Lāčplēša spēku tā savās ilgās samala visus mošķus, visu melno reakciju. Tādā kārtā «Uguns un nakts» pirmais inscenējums bija kā spilgts gaismas stars, kas pāršķēla melno reakcijas nakti un sauca tautu cīņas ceļā, tādēļ tauta šo izrādi tā mīlēja.

Pagāja gadi — un Raiņa «Uguni un nakti» inscenēja otrreiz — Dailes teatrī. Dailes teatris dzima kā meklētājs, tas nāca ar jaunu romantisma deklarāciju. Ansamblis vēl bija jauns, izpratne šķobījās, meistarība kliboja, tomēr Dailes teatris ķērās pie šī lielā darba. Tā inscenēt kā pirmoreiz nevarēja, jo tas skaitījās naturalisms. Toreiz — Jaunajā teatrī — dekorācijas bija veidotas audeklā, tagad — Dailes teatrī — visu darināja no caurspīdīgas marles un dažām kolonām. Visu krustām šķērsām iegaismoja. Mirdzums bija tik spēcīgs, ka apmulsa acis. Ansamblis aizrāvās šai ārējo efektu virzienā, kādēļ nespēja dziļi un patiesi izcelt Raiņa lielās domas, krāsu mozaikā pazuda dramatiskie kontrasti.

Tagad, pēc aizvadītajiem 25 gadiem, Dailes teatris «Uguni un nakti» iestudē trešo reiz. Dailes teatris ir izveidojies, nobriedis. Viņam ir savs stils, savs kopējā darbā izaudzis ansamblis. Ikvienam teatrim spēcīgs vienots ansamblis ir dziļākā dzīvības sakne, lielākā vērtība. Un ja šodien mūsu Dailes teatrim ir vienots ansamblis, liela pieredze, skatuviska māka un meistarība un turklāt vēl dziļa sabiedrības atsaucība, tautas atbalsts, tad varam droši palauties uz to, ka trešais «Uguns un nakts» inscenējums, ko teatris veido divos galveno tēlotāju sastāvos ar atsevišķu pirmizrādi, darīs godu mūsu lielajam Tautas dzejniekam Rainim.

Mēs pieliekam visus spēkus, lai pienācīgi atsegtu un skatuviski izveidotu Raiņa lielos tēlus šai dramā. Mēs saredzam, kā Rainis to rāda, Aklajā Melnajā ne tikai iebrucēju vācieti, kas ilgus gadsimtus verdzināja latviešu tautu, bet arī tautas masu socialpolitiskās ekspluatācijas simbolu, pret ko cīnā darba tautu iedvesmo Spīdola. Viņa ir tā, kas jau tai laikā ar dzejnieka acīm saredz nākotnes audzes, kuras ies vienotā cīņā pret tumsas varu, pāri tautību un valstu robežām. Spīdolas liesmainie vārdi, īpaši aktualā spēkā, izskan šodien, kad mūsu padomju demokrātija stāv sargpostenī par tautu tiesībām un brīvību visā pasaulē, droši, stājoties pretī jebkuram reakcijas uzbrukumam. Šai sargpostenī jāstāv arī mums, padomju skatuves mākslas darbiniekiem. Mums jāiet savas tautas avangardā, mums jābūt lielā Staļina laikmeta cienīgiem, drosmīgiem brīvības cīnītājiem. Mūsu uzdevums — iedvesmot tautu Padomju valsts varenības un visas mūsu gaišās nākotnes celšanas darbā.

Ikvienam jaunam mūsu teatra inscenējumam jāapliecina, ka esam izpratuši vēsturiskos VK(b)P CK lēmumus, kas gaiši rāda mums pareizo ceļu un kuriem jātop par stūrakmeni mūsu turpmākā darbībā. Biedra Zdanova runa par žurnāliem «Zvezda» un «Leņingrad» ir tik dziļi tvērtā, tādā mērā attiecināma uz jebkuru mākslas nozari, ka, to lasot, skaidri apzināties: tās ir arī mūsu kļūdas, tie ir arī mūsu trūkumi, uz kuriem norāda biedrs Zdanovs.

Šo kļūdu novēršana, trūkumu izlīdzināšana — mūsu vispirmais uzdevums, par ko domājam diendienā, ieiedami jaunajā darba posmā.

Mainies uz augšu! — īpaši šodien tam jābūt mūsu darba vadmotivam.

ED. SMILĢIS

Kas mani dzer,
Pats sevi tver,
Sev jaunai saulei logu ver.

RAINIS

Darba skurbums, aizrautība un dedzība, kas spārno Dailes teatra saimi, gatavojot šīs sezonas jaunus inscenējumus, jo sevišķi pieaug, radot teatra 25 gadu jubilejas izrādei — «Uguns un nakts». Raiņa varenā dzeja, plašā, dzīvā fantazija, dziļā filozofija, lielās idejas un spēcīgie tēli it kā paceļ arī pašus tēlotājus.

«Uguni un nakts» Dailes teatris inscenē kā liela stila traģediju, monumentālos, vienkāršos metos. Ar šo inscenējumu teatris grib turpināt aizsāktu ceļu uz pilnskanīgu mākslu, iedarbinot visus skatuves elementus mērķtiecīgāk nekā Dailes teatra pirmajā «Uguns un nakts» inscenējumā.

Pirmais «Uguns un nakts» inscenējums Dailes teatrī iekrita teatra tap-

šanas laikā, kad teatris ar meklētāja trauksmi tiecās pēc formas skaidrības, kad teatra ansamblis vēl nevarēja realizēt iekšējo ritmu. Šai inscenējumā trūka dziļāka idejiska apvienojuma, stingri zīmētu pieturas punktu. Izrāde bija interesanta ārējā izdomā, fantastiska, krāsaina, bet bez iekšējās uguns. Bija pasvītroti teiksmainības elementi, bet zuda idejiskais dziļums, trūka psiholoģiskās vienības un vienkāršības. Izrāde žilbināja ar daudzkrāsainu ugunošanu, kustību ņirboņu, kas gan bija labi domāta, bet iznāca pārspīlēta. Bija daudz spilgtu momentu, darba prieka, fantazijas, bet Raiņa dziļā doma palika ēnā. 'Spīdolas' vārdiem runājot — bija skarts tikai «Uguns un nakts» ārveids, bet nebija sadzirdētas un atskanotas lielās cīņas.

Jaunajā «Uguns un nakts» uzvedumā gribēts pasvītrot Raiņa dzejas lielo spēku, rādīt viņa varenos tēlus kā pilnasinīgas dzīvas būtnes, lai tie

nebūtu tikai ārējā čaula, aiz kuras nemana to lielo iekšējo spraigumu, kam jāstrāvo uz skatītāju.

Lāčplēsis iemieso sevī tautas mūžam dzīvo spēku. Mūžam mainīgā un augšup mainošā Spīdola neļauj Lāčplēsim iestīgt ikdienā, bet dara to modru un sauc uz vispārcilvēcīgo plašumu un dziļumu. Trešajā ainā Spīdolas dvēselē notiek lūzums — tā pati grib mainīties uz skaidrību. Izrādes ekspozīcijā šis moments ļoti svarīgs, jo no šī brīža viņa sarauj saites ar tumšajām varām un iet kopā ar Lāčplēsi viņa cīņā pret Melno Bruņinieku un tā kalpiem.

Laimdota — ir kā lietus vasaras laikā, kas veldzē, silda un glāsta. Nogrimušajā Burtnieku pilī, kur Lāčplēsim jāizšķiras par kļusu un šauru personīgu laimi vai par briesmu pilnu, bet cildenu lielas varoņības ceļu, Laimdotai sāpēs asiņo sirds, kad visumīlotais jāizvada cīņā.

Drausmīgais Melnais Bruņinieks — apspiedējas vācietības iemiesojums — tur savās rokās visus tumsas ieročus un nomāc katru dzīvo garu jau dziļi. Viņam kalpo nodevējs un spiegs Kangars, kas sava personīgā labuma dēļ pārdod savu tautu.

Lāčplēsis iet cīņā ar Melno Bruņinieku. Kad viņš cīnoties krīt Daugavas dzelmē, Spīdola sauc:

Vēl cīņa nav galā un nebeigsies,
Tev, Lāčplēsi, Spīdola palīgā ies!

Šie abi gaišie tēli nedzīvo tikai sev, bet tautai un cilvēcei, viņos ir liela dziņa uz viscildenākajiem mērķiem, jo Spīdola saka:

Tie augdami nelūzīs, nebūs vieni,
Tie spēku nemitīgi no tautas smels,
Tos vienas zemes robežas neieslēgs
šauri,

Ne zeme pret zemi tad karos,
Bet visas kopā pret tumsu,
Tad Aklais Melnais uzveikts kļūs!

FELICITA ERTNERE

Lāčplēsis
Ed. Smlēģis

Spīdola
Tiņa Banga

*Jaunā Rīgas
teatrī*

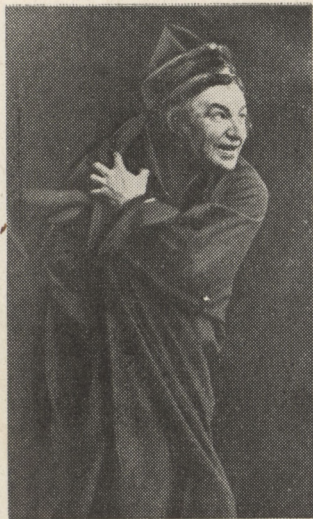

Spīdola
P. Baltābola

Spīdola
Lilija Erika

*Jaunā Rīgas
teatrī*

Kangars
A. Mierlauks

**Melnais
brūņinieks**
G. Žibalts

*Jaunā Rīgas
teatrī*

Laimdota
M. Šmitchene

Laimdota
B. Skujeniece

*Jaunā Rīgas
teatrī*

Spidola — L. Bērziņa, Lāčplēsis — A. Filipsons, Laimdota — I. Laiva

Lielvārdis — A. Krauklis, Lāčplēšis — A. Filipsons, Aizkrauklis — J. Mārsietis

Kangars — L. Smits, Spīdola — L. Bērziņa

Melnais bruņinieks — R. Kreicums, Spīdola — L. Bērziņa

Lāčplēsis — A. Filipsons, Laimdota — I. Laiva

J. Raiņa

Uguns un nakts

SENA DZIESMA JAUNĀS SKAŅĀS

3 cēlienos, 5 ainās

SPIDOLA	LILITA BERZIŅA LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece vai ALMA ĀBELE
LAIMDOTA	IRMA LAIVA vai VILMA LASMANE
LĀČPLESIS	ARTURS FILIPSONS LPSR Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks vai EDGARS ZĪLE
KANGARS	LUIJS SMITS vai ARNOLDS STUBAVS
MELNAIS BRUŅINIEKS	RŪDOLFS KREICUMS vai
KOKNESIS	ALBERTS MIKELSONS ARTURS DIMITERS vai KĀRLIS VALDMANIS

AIZKRAUKLIS	JĀNIS MĀRSIETIS
LIELVĀRDIS	ATIS KRAUKLIS
LAIKS	EMĪLS MAČS
	vai JĀNIS PRIEDE
BURTNIEKS	ARVEDS MICHELSONS
	vai ĒVALDS VALTERS
VECENE	LĪLIJA ZVIGULE
ZĒNS	JĀZEPS BRICIS

KĀRSEJAS — A. Aldre, L. Valdmane, E. Leimane. VERPEJAS — M. Puķe vai A. Stepulāne, L. Paegle, E. Kaldovska. AUDEJAS — V. Krūze, T. Cielēna, N. Cēsniere. PUIŠI — M. Ozoliņš, T. Vaļģis, B. Izaks, V. Skulme, P. Pētersons, J. Ģinters, A. Oinass, O. Bērziņš, J. Kalebs. LĀCPLESA PAVADOŅI — K. Leopolds, J. Kociņš, LAIKA MEITAS — I. Stubava, V. Junkere, D. Kukaine. SPĪDOLAS KAREIVJI — J. Kociņš, J. Menca, Ā. Vīndedzis. KANGARA VIRSAIŠI — J. Ģeris, T. Vaļģis, J. Kalebs. KARA KALPS — S. Zviedris. SŪTŅI — K. Draudiņš, J. Menca, J. Kociņš, V. Skulme. KAREIVJI, ĻAUDIS — O. Bērziņš, E. Blumberga, J. Ģeris, J. Ģinters, E. Grašiņa, B. Izaks, M. Jaunarāja, V. Junkere, J. Kalebs, J. Kociņš, D. Kukaine, P. Lazdāns, K. Leopolds, A. Oinass, M. Ozoliņš, P. Pētersons, V. Skulme, I. Stubava, T. Vaļģis, A. Vīndedzis, A. Zīdere, S. Zviedris. NO DT STUDIJAS PIEDALĀS: L. Adakovskis, I. Bīne, T. Dzene, S. Gribovskis, M. Jēkabsons, I. Jankenfelde, A. Kalniņš, H. Kivliņš, E. Kuģis, L. Kreile-Saliņa, A. Lazdiņa, L. Lubānietis, E. Pāvuls, L. Skrauce, F. Tumanovs, A. Vasile, J. Viziņš.

Inscenētājs: LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks
EDUARDS SMIĻĢIS

Režisore: FELICITA ERTNERE Izruna: režisors EMĪLS MACS
Ārējā ietēra autors: LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks
OTO SKULME

Ārējā ietēra mākslinieciskais izveidotājs: ĢIRTS VILKS

Muzika: MARGĒRIS ZARIŅŠ

Kormeistars: INDULIS KALNIŅŠ

Dejas: ĒRIKA FERDA

Repertuara daļas vadītājs: JŪLIJS VANAGS

Cechu vadītāji: skatuve — Bernhards Linkuns; apgaisme — Augusts
Steinbergs; kostīmi — Paulīne Bērza un Jāzeps Bebrīss; parūkas — Laura
Grimza; galdniecība — Jūlijs Anzejs; butaforijas — Vasiļijs Gailītis; rek-
vizītes — Alfrēds Lindemanis; apgleznošana — Jānis Bērzs. Inscenējumu
daļas vadītājs — Sīmanis Fogelis.

Sufliere Maija Spera

Izrādi vada Paulis Melducis

Teatra mākslinieciskais vadītājs LPSR Nopelniem bagātais mākslas
darbinieks EDUARDS SMIĻĢIS

Teatra direktors JĀNIS PALKAVNIEKS

Par izdevumu atbild K. OZOLIŅS

Parakstīts iespiešanai

1947. g. 26. februārī

Nr. JT 08652

Papīra formats 61×86 cm

Lokšņu skaits 2 Metiens 3500

Iespiests Latvijas Poligraffresta

1. tipografijā «Cīņa»

Nr. 3835

«CĪŅA» TEATRIEM

NR.	
1	M. GORKIJA «JEGORS BULIČOVŠ UN CITI» LPSR VALSTS DAILES TEATRĪ
2	A. GLADKOVA «SENDIENĀS» LPSR VALSTS DAILES TEATRĪ
3	M. GORKIJA «PĒDĒJIE» LPSR VALSTS DRAMAS TEATRĪ
4	V. ŠEKSPIRA «LIELA BRĒKA — MAZA VILNA» LPSR VALSTS DAILES TEATRĪ
5	A. GRIGUĻA «UZ KURU OSTU?» LPSR VALSTS DRAMAS TEATRĪ
6	B. LAVRENEVA «PAR TIEM, KAS JŪRĀ» LPSR VALSTS DAILES TEATRĪ
7	A. GRIGUĻA «KĀ GARPĒTEROS VĒSTURI TAISĪJA» LPSR VALSTS DRAMAS TEATRĪ
8	P. ČAIKOVSKA «PIĶA DĀMA» LPSR VALSTS OPERAS UN BALETA TEATRĪ
9	J. RAIŅA «UGUNS UN NAKTS» LPSR VALSTS DAILES TEATRĪ

41

0

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

«CINA» TEATRIEM

9